
Keuzes bekeken

Aanvullende analyses bij het rapport 'Kansen bekeken'

Atlas voor gemeenten
Postbus 9627
3506 GP UTRECHT
T 030 2656438
F 030 2656439
E info@atlasvoorgemeenten.nl
I www.atlasvoorgemeenten.nl

© Atlas voor gemeenten, Utrecht, november 2018

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Keuzes bekeken

Opleidingskeuze en verschillen in de kans op instroom na afronden van een opleiding tussen mensen met en zonder migratieachtergrond

Aanvullende analyses bij het rapport 'Kansen bekeken'

Inhoud

Samenvatting en conclusies	6
1 Aanleiding en achtergrond	9
2 Methode en data	11
3 Resultaten: verschillen per opleidingsniveau	14
3.1 Resultaten over alle opleidingsniveaus	14
3.2 Resultaten naar opleidingsniveau	16
3.3 Totaalbeeld	21
4 Verschillen naar achtergrond, geslacht en regio	24
4.1 Onderscheid naar deelgroepen	24
4.2 Verschillen naar geslacht	27
4.3 Verschillen naar regio	31
Bijlage: opleidingsrichtingen en opleidingsniveau	33

Samenvatting en conclusies

Mensen met een migratieachtergrond hebben een kleinere kans op instroom in een baan na het afronden van hun opleiding dan mensen zonder migratieachtergrond, ook na controle voor verschillen in achtergrondkenmerken zoals geslacht, opleiding en huishoudenssituatie – zo bleek uit het onderzoek *Kansen bekeken*.¹ De gekozen studierichting bleek niet of nauwelijks van invloed op deze kans. Dat is opvallend omdat er ook onderzoeken zijn die het beeld schetsen dat een deel van de kleinere kans op werk na het afronden van een opleiding wel samenhangt met de studiekeuze; mensen met een migratieachtergrond zouden relatief vaak voor studies of opleidingen kiezen met ongunstige instroomkansen in vergelijking met mensen zonder migratieachtergrond. Dit roept de vraag op of opleidingskeuze nu wel of niet van invloed is op het verschil in de kans op instroom in een baan tussen mensen met en zonder migratieachtergrond en of dit mogelijk alleen voor specifieke opleidingsniveaus, herkomstregio's of regio's in Nederland zo is.

Dit onderzoek zoomt verder in op de resultaten uit het rapport *Kansen bekeken*. Net als in dat onderzoek wordt een model geschat waarin de kans op instroom voor mensen met en zonder migratieachtergrond wordt vergeleken. Hierbij wordt rekening gehouden met verschillen in achtergrondkenmerken zoals geslacht, opleiding en huishoudenssituatie die deze kans ook kunnen beïnvloeden. Ditmaal is het model steeds twee keer geschat: eenmaal zonder en eenmaal met de gevolgde opleidingsrichting als extra variabele naast alle andere achtergrondkenmerken. Als het verschil in de kans op instroom tussen mensen zonder en met een migratieachtergrond afneemt wanneer de keuze voor opleidingsrichting aan het model wordt toegevoegd, betekent dit dat de gekozen opleidingsrichting een verklaring biedt voor een deel van de verschillen in de kans op instroom.

Verschillen naar opleidingsniveau

Voor de volledige groep mensen die een opleiding afronden, blijkt – in lijn met de bevindingen uit het rapport *Kansen bekeken* – opleidingsrichting in beperkte mate een verklaring te bieden voor de verschillen tussen mensen zonder en met een migratieachtergrond. Wanneer er naar specifieke

¹ R. Ponds, M. Middeldorp, C. Tempelman en S. Vriend, 2018: *Kansen bekeken - Verschillen in kans op instroom, doorstroom en uitstroom op de arbeidsmarkt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond* (Atlas voor gemeenten (Utrecht) in samenwerking met SEO).

opleidingsniveaus wordt gekeken verandert dat beeld (wat). Op de lagere opleidingsniveaus (mbo 2 en 3) wordt het verschil (na correctie voor andere achtergrondkenmerken) in de kans op instroom tussen mensen zonder migratieachtergrond en met een niet-westerse migratieachtergrond kleiner als er rekening wordt gehouden met de keuze voor een bepaalde opleidingsrichting. De kans op instroom zonder rekening te houden met opleidingsrichting is op mbo 2 22,7%-punt lager (vergeleken met mensen zonder migratieachtergrond), dit daalt naar 19,7%-punt als er wel rekening wordt gehouden met opleidingsrichting; een verschil van 3%-punt. Voor mbo 3 neemt het verschil af van 17,9%-punt naar 15,2 %-punt. Dat betekent dat opleidingskeuze op deze niveaus een deel van de verklaring biedt voor de kleinere kans op instroom van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Voor mensen met een westerse migratieachtergrond verandert de kans op instroom nauwelijks (niet statistisch significant afwijkend van nul) op dit opleidingsniveau.

Bij de wat hogere opleidingsniveaus is het beeld veelal omgekeerd. Op mbo 4 wordt de achterstand in de kans op instroom tussen mensen zonder en met een westerse migratieachtergrond kleiner als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Zonder rekening te houden met opleidingsrichting bedraagt het verschil met mensen zonder migratieachtergrond (voor mensen met een westerse migratieachtergrond) 8,6%-punt, nadat er rekening is gehouden met opleidingsrichting bedraagt dat 7,0%-punt. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond is er geen verschil. Op dit mbo-niveau lijken dus vooral mensen met een westerse migratieachtergrond vaker voor opleidingsrichtingen te kiezen met minder gunstige baankansen.

Op *bachelor* (inclusief hbo) en *master*-niveau geldt eveneens dat mensen met een westerse migratieachtergrond voor richtingen kiezen die minder gunstig zijn; het verschil wordt kleiner wanneer opleidingsrichting in het model wordt opgenomen. Als geen rekening wordt gehouden met opleidingsrichting is de achterstand in de kans op instroom respectievelijk 13,4%-punt en 17,4%-punt, na controle bedraagt deze nog respectievelijk 9,3%-punt en 15,3%-punt. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond is er op *bachelor*-niveau sprake van een groter wordend verschil met mensen zonder migratieachtergrond; de kans op instroom neemt toe van 8,0%-punt tot 8,6%-punt. Er wordt in deze groep blijkbaar juist vaker voor studierichtingen gekozen met gunstigere baankansen. Of

omgekeerd: het zijn mensen zonder migratieachtergrond die relatief ongunstig kiezen. Op *master*-niveau is er geen significant verschil in de kans op instroom tussen de modellen met en zonder opleidingsrichting.

Verschillen naar deelgroepen en regio's

Niet voor elke deelgroep (naar migratieachtergrond) zijn er indicaties dat er relatief vaak voor studies met ongunstigere baankansen wordt gekozen. Uit modelschattingen waarin een onderscheid wordt gemaakt naar migratieachtergrond blijkt dat op mbo 2 en mbo 3 in het bijzonder de tweede generatie met een Marokkaanse, Turkse en Surinaamse achtergrond kiest voor opleidingen met een kleinere kans op instroom. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat op mbo 2 ook mensen met een (overig) Afrikaanse en overige niet-westerse achtergrond ongunstiger kiezen; op mbo 3 geldt dat vooral voor mensen met een achtergrond in het Midden-Oosten. Er zijn geen aanwijzingen dat geslacht een rol speelt; zowel mannen als vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond lijken minder gunstig te kiezen.

Op *bachelor*-niveau kiezen mensen met een Marokkaanse en Turkse achtergrond juist relatief gunstig. Het betreft hier in het bijzonder mannen met een niet-westerse migratieachtergrond. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond uit het Midden-Oosten en overige niet-westerse landen kiezen relatief ongunstiger. Mensen met een 'overige' westerse migratieachtergrond (niet afkomstig uit voormalig Joegoslavië) kiezen op zowel *bachelor*- als *master*-niveau relatief ongunstig.

De specifieke modellen per regio laten zien dat in sommige regio's het effect van migratieachtergrond groter is dan in andere. De lage aantallen waarop de analyses zijn uitgevoerd en het feit dat er binnen een regio geen onderscheid kan worden gemaakt naar specifiek opleidingsniveau zorgen er echter voor dat resultaten op dit punt met terughoudendheid moeten worden geïnterpreteerd. Uit de modellen blijkt bijvoorbeeld geen algemeen effect van opleidingskeuze in steden (versus niet-steden) of de centraal gelegen regio's (versus meer perifeer gelegen regio's). Daarmee lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat er geen eenduidige aanwijzingen zijn dat de relaties die voor Nederland als geheel worden gevonden zijn te herleiden op specifieke (typen) regio's.

1 Aanleiding en achtergrond

In het rapport *Kansen bekeken*² is voor verschillende arbeidsmarkttransities onderzocht of en in welke mate mensen met een migratieachtergrond een achterstand hebben ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond. Eén van de conclusies was dat mensen met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond een kleinere kans op instroom in een baan hebben na het afronden van hun opleiding dan mensen zonder migratieachtergrond, ook na controle voor verschillen in achtergrondkenmerken zoals geslacht, opleiding en huishoudenssituatie. De gekozen opleidingsrichting bleek niet of nauwelijks van invloed op de omvang van het verschil in de kans op instroom.

Dat is enigszins verrassend omdat andere studies³ het beeld schetsen dat een deel van de kleinere kans op werk na het afronden van een opleiding wel samenhangt met de keuze voor een bepaalde opleidingsrichting. Mensen met een migratieachtergrond zouden relatief vaak voor studies of opleidingen kiezen met ongunstige instroomkansen dan mensen zonder migratieachtergrond. Dit roept de vraag op of opleidingskeuze nu wel of niet van invloed is op het verschil in de kans op instroom in een baan tussen mensen met en zonder migratieachtergrond.

Dat er in het rapport *Kansen bekeken* geen of een verwaarloosbaar effect van studiekeuze werd gevonden kan verschillende oorzaken hebben. Op de eerste plaats kan het zo zijn dat mensen met een migratieachtergrond simpelweg niet op dusdanig structurele wijze voor opleidingsrichtingen met ongunstiger baankansen kiezen dat dit hun kans op het vinden van een baan (in grote mate) beïnvloedt. Op de tweede plaats kan het zo zijn dat er gemiddeld genomen geen of nauwelijks effect is van de keuze voor een bepaalde richting maar in specifieke gevallen wel – bijvoorbeeld alleen binnen specifieke opleidingsniveaus of alleen voor specifieke deelgroepen.

In dit onderzoek wordt daarom in meer detail ingegaan op de vraag of er wel of niet een effect van de keuze voor opleidingsrichting is op de mate waarin de kans op instroom na het afronden van een opleiding verschilt

² R. Ponds, M. Middeldorp, C. Tempelman en S. Vriend, 2018: *Kansen bekeken - Verschillen in kans op instroom, doorstroom en uitstroom op de arbeidsmarkt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond* (Atlas voor gemeenten (Utrecht) in samenwerking met SEO).

³ ROA, 2016: *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2015*.

tussen mensen met en zonder migratieachtergrond en, indien dat het geval is, hoe groot dat effect is. Daarbij wordt aangesloten bij de methode die in het onderzoek *Kansen bekeken* is gebruikt.

Hoofdstuk 2 gaat kort op deze methode in en daarin worden de gebruikte definities van opleidingsniveaus en -richtingen toegelicht. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van de analyses gepresenteerd waarin een onderscheid is gemaakt naar vijf verschillende opleidingsniveaus. Daarmee wordt duidelijk of er mogelijk specifieke opleidingsniveaus zijn waar de keuze voor de opleidingsrichting wel een deel van het verschil in de kans op instroom verklaart. In hoofdstuk 4 wordt vervolgens nog verder ingezoomd en wordt gekeken in hoeverre er per opleidingsniveau een onderscheid is tussen verschillende deelgroepen (naar specifieke migratieachtergrond) en tussen mannen en vrouwen. Ook wordt er gekeken of er bepaalde arbeidsmarktregio's zijn waar dit effect groter of kleiner is.

2 Methode en data

In dit onderzoek is dezelfde methode gehanteerd als in het onderzoek *Kansen bekeken*.⁴ Daarin is voor verschillende transities op de arbeidsmarkt (instroom, doorstroom en uitstroom) onderzocht of er een verschil bestaat tussen mensen met en zonder migratieachtergrond op de kans dat een dergelijke transitie plaatsvindt. Uit het onderzoek bleek dat deze verschillen bestaan en voor een deel kunnen worden verklaard door verschillen in bijvoorbeeld opleidingsniveau, leeftijd en huishoudenssamenstelling. Daarom is met behulp van econometrische analyses zo goed mogelijk rekening gehouden met deze achtergrondkenmerken. De analyses voor de kans op instroom na het afronden van een opleiding hadden betrekking op alle mensen van 18 tot en met 28 jaar die in de jaren 2007 tot en met 2014 een mbo, hbo of WO-diploma hebben behaald (in de periode mei tot en met september) en een jaar later (meetmoment 1 oktober) geen opleiding (meer) volgden. De vraag was vervolgens wat de kans was dat deze mensen een jaar na het behalen van het diploma een baan hadden (van twaalf uur of meer).⁵

Mensen met een migratieachtergrond bleken op basis van de analyses een statistisch significant kleinere kans te hebben om in te stromen in een baan dan mensen zonder migratieachtergrond. Het verschil in de kans op instroom veranderde niet of nauwelijks door het meenemen van opleidingsrichting als extra achtergrondvariabele.

De vraag die in dit vervolgonderzoek centraal staat is of het verschil in de kans op instroom tussen mensen met en zonder migratieachtergrond verandert als er in meer detail rekening wordt gehouden met de opleidingsrichting, en of er verschillen zijn tussen opleidingsniveaus, deelgroepen en regio's. Om die vraag te kunnen beantwoorden worden er steeds twee modellen geschat en met elkaar vergeleken. In het eerste model wordt gekeken of de kans op instroom in een baan na het afronden van een opleiding verschilt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond, rekening houdend met dezelfde set aan achtergrondkenmerken *behalve* de gekozen opleidingsrichting. Dat model geeft inzicht in het verschil in de

⁴ R. Ponds, M. Middeldorp, C. Tempelman en S. Vriend, 2018: *Kansen bekeken - Verschillen in kans op instroom, doorstroom en uitstroom op de arbeidsmarkt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond (Atlas voor gemeenten (Utrecht) in samenwerking met SEO)*.

⁵ Voor een meer uitgebreide beschrijving wordt verwezen naar het rapport *Kansen bekeken*.

kans op instroom tussen mensen met en zonder migratieachtergrond zonder dat er rekening is gehouden met de opleidingsrichting. Het tweede model is exact gelijk aan het eerste met als uitzondering dat de gekozen opleidingsrichting als extra variabele wordt meegenomen. Dat model geeft inzicht in het verschil in de kans op instroom tussen mensen met en zonder migratieachtergrond als er wel rekening wordt gehouden met de gekozen opleidingsrichting.

Vervolgens wordt gekeken of het (eventuele) verschil in de kans op instroom tussen mensen met en zonder migratieachtergrond statistisch significant van elkaar afwijkt in beide modellen. Als een deel van de kleinere kans op instroom van mensen met een migratieachtergrond samenhangt met de studiekeuze dan zou het verschil tussen mensen met en zonder migratieachtergrond in het model met opleidingsrichting kleiner moeten zijn dan in het model zonder opleidingsrichting. Door steeds deze twee modellen met elkaar te vergelijken wordt duidelijk in hoeverre verschillen in studiekeuze tussen mensen met en zonder migratieachtergrond een deel van de kleinere kans op instroom verklaren. Deze modellen worden steeds geschat voor een andere deelpopulatie, bijvoorbeeld alleen mensen die een bepaald opleidingsniveau hebben afgerond. De gevonden resultaten kunnen dan ook alleen binnen een deelpopulatie worden vergeleken en niet tussen de verschillende deelpopulaties.

Opleidingsrichtingen en -niveau

In dit onderzoek wordt op een gedetailleerd niveau onderscheid gemaakt naar opleidingsniveau en -richting. Voor opleidingsniveaus wordt onderscheid gemaakt tussen afzonderlijke mbo-niveaus (2, 3 en 4⁶), en *bachelor*- en *master*-niveau. Opleidingsrichtingen zijn ingedeeld naar zogenaamde SOI-categorieën met verschillende detailniveaus waarop opleidingsrichtingen zijn in te delen. Waar mogelijk wordt de opleidingsrichting op het zeer gedetailleerde 3-digit-niveau onderscheiden. Voor veel richtingen zal dit echter te gedetailleerd zijn. Het gaat dan om richtingen waarin slechts een klein aantal mensen een opleiding volgt, of die alleen op bepaalde niveaus voorkomen. Daarmee is het aantal observaties in de schattingen dusdanig klein dat het lastig wordt om het effect van opleidingsrichting goed te schatten. Bovendien is het voor sommige richtingen onwaarschijnlijk dat er een groot verschil in de instroomkans zal zijn. Op basis van het aantal observaties in de onderzoekspopulatie zijn

⁶ mbo-niveau 1 is geen startkwalificatie en valt om die reden af.

daarom verschillende opleidingsrichtingen op 3-digit-niveau samengevoegd. In totaal worden 42 opleidingsrichtingen op vijf verschillende niveaus onderscheiden; in totaal dus 210 combinaties van opleidingsniveau en richting. In bijlage 1 staan een overzicht alle opleidingsrichtingen.

Mogelijke verschillen naar deelgroepen, geslacht en regio

In hoofdstuk 4 wordt gekeken of er specifieke deelgroepen (naar land of regio van herkomst) zijn waarbij het effect van opleidingsrichting wel of niet aanwezig is. Daarbij wordt aangesloten bij dezelfde indeling als in het onderzoek *Kansen bekeken*.⁷ Het resultaat van deze analyse is dat inzichtelijk wordt of er specifieke groepen met een migratieachtergrond zijn waarbij een deel van de kleinere kans op instroom deels te verklaren is door studiekeuze. Daarnaast wordt gekeken of er een onderscheid bestaat tussen mannen en vrouwen in het effect van het meenemen van opleidingsrichting.

Tot slot wordt gekeken in hoeverre er verschillen tussen arbeidsmarktregio's bestaan. Daarvoor worden de modellen met onderscheid naar westerse en niet-westerse migratieachtergrond per individuele arbeidsmarktregio geschat. Een deel van de arbeidsmarktregio's is relatief klein waardoor het aantal observaties ook klein is. Daarom kan er in deze modellen geen onderscheid worden gemaakt naar specifieke achtergrond of geslacht. Ook kunnen de modellen per regio om deze reden niet per opleidingsniveau geschat worden. Wel wordt de variabele opleidingsrichting gekruist met het opleidingsniveau in de modellen opgenomen, zodat er wel rekening wordt gehouden met het mogelijke verschil in relatieve baankansen tussen verschillende niveaus voor een bepaalde richting.

⁷R. Ponds, M. Middeldorp, C. Tempelman en S. Vriend, 2018; *Kansen Bekeken - Verschillen in kans op instroom, doorstroom en uitstroom op de arbeidsmarkt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond* (Utrecht; Atlas voor gemeenten ism met SEO)

3 Resultaten: verschillen per opleidingsniveau

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van de modellen waarmee is bepaald hoe groot het verschil is in de kans op instroom als er rekening wordt gehouden met de gekozen opleidingsrichting. Dat wordt gedaan aan de hand van econometrische analyses (logistische regressie) waarmee wordt bepaald in hoeverre de kans op een bepaalde transitie statistisch significant verschilt tussen mensen met en zonder migratieachtergrond, rekening houdend met verschillen in achtergrondkenmerken die hier ook van invloed op kunnen zijn. De schattingsresultaten (de coëfficiënten) van een logistisch regressiemodel zijn niet direct te interpreteren in termen van omvang. Daarom worden zogenaamde marginale effecten berekend. Deze marginale effecten laten zien hoeveel groter of kleiner de kans op een bepaalde transitie is voor iemand met een migratieachtergrond ten opzichte van iemand zonder migratieachtergrond, uitgedrukt in procentpunten.⁸

Door deze te berekenen voor de modellen met en zonder opleidingsrichting en vervolgens met elkaar te vergelijken wordt inzichtelijk of er een effect is van de keuze voor een bepaalde opleidingsrichting en hoe groot dat effect is. In paragraaf 3.1 wordt dit nader toegelicht aan de hand van de resultaten van de analyses voor Nederland als geheel zonder dat er onderscheid wordt gemaakt naar opleidingsniveau. In paragraaf 3.2 worden vervolgens de resultaten per opleidingsniveau besproken.

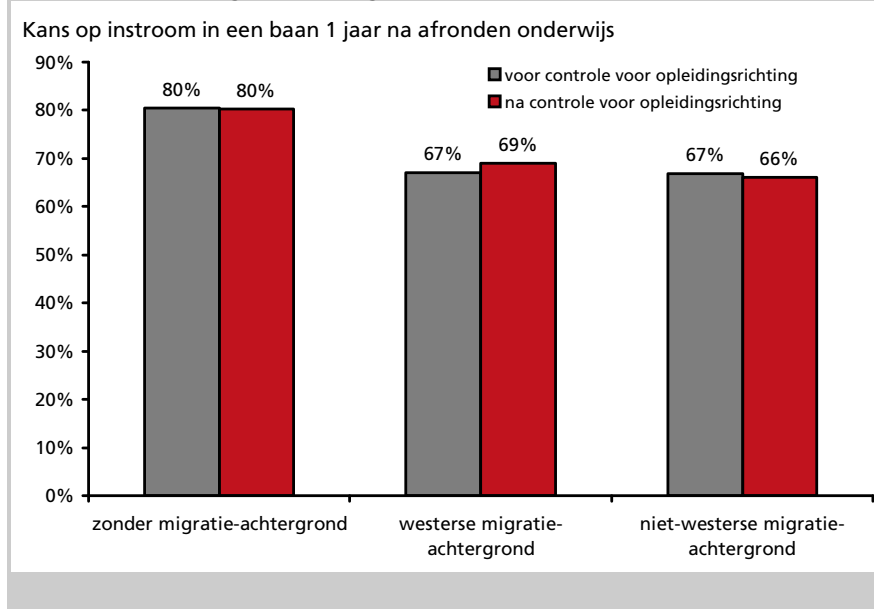
3.1 Resultaten over alle opleidingsniveaus

Figuur 3.1 laat de voorspelde kans op instroom voor mensen zonder en met een migratieachtergrond zien voor de schattingen met en zonder opleidingsrichting. In de modellen zonder opleidingsrichting is de kans op instroom voor iemand zonder migratieachtergrond 80%, voor iemand met een niet-westerse en westerse migratieachtergrond is die kans 67%. Als de opleidingsrichting wordt meegenomen is de kans op instroom voor mensen zonder migratieachtergrond 80% en respectievelijk 69% en 66% voor mensen met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond.⁹

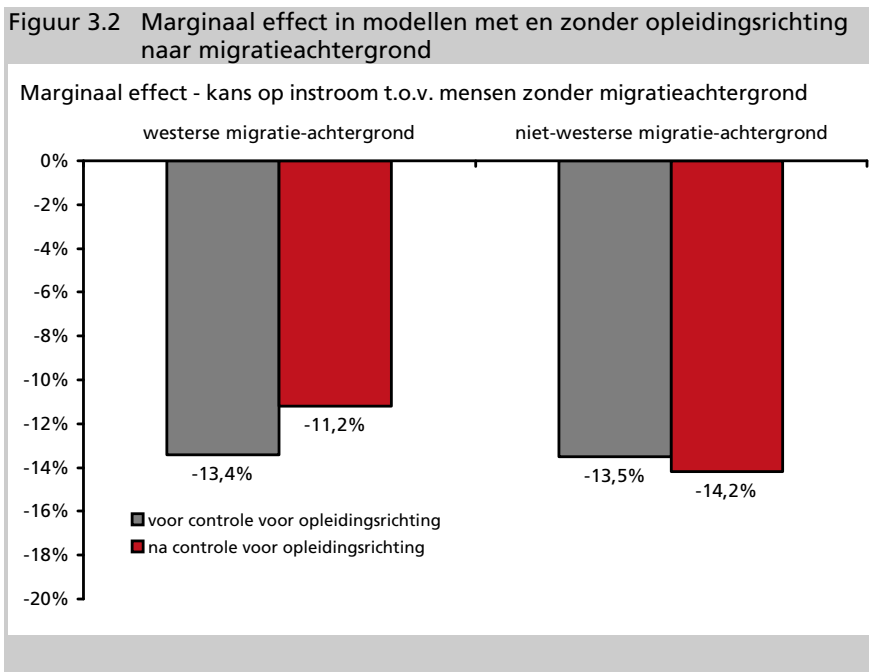
⁸ Bijlage 3 van het rapport *Kansen bekeken* gaat in op de manier waarop dit is gebeurd.

⁹ Deze resultaten wijken iets af van de resultaten in *Kansen bekeken*. Dat komt doordat er in de modellen in dit rapport op een veel gedetailleerder niveau rekening is gehouden met opleidingsrichting.

Figuur 3.1 Kans op instroom in modellen met en zonder opleidingsrichting naar migratieachtergrond

In figuur 3.2 staat het marginale effect voor mensen met een migratieachtergrond: het verschil ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond in beide modellen. Daaruit blijkt dat het verschil voor mensen met een westerse migratieachtergrond als er geen rekening wordt gehouden met opleidingsrichting ruim 13% bedraagt: het verschil tussen de kans op instroom van 80% voor mensen zonder migratieachtergrond en 67% (eerste en tweede grijzenstaaf in figuur 3.1). Dit verschil wordt kleiner wanneer wel rekening wordt gehouden met opleidingsrichting: het gaat van 13,4%-punt naar 11,2%-punt – een verschil van 2,2%-punt. Dit is een indicatie dat mensen met een westerse migratieachtergrond netto vaker voor opleidingsrichtingen met minder gunstige baankansen kiezen. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond wordt het verschil niet kleiner als rekening wordt gehouden met de opleidingsrichting. Sterker: het verschil loopt zelfs iets op: van 13,5%-punt naar 14,2%-punt (zie figuur 3.2). Het effect van de keuze voor bepaalde opleidingsrichtingen heeft per saldo dus niet of nauwelijks invloed op het verschil tussen mensen zonder en met een niet-westerse migratieachtergrond in de kans op instroom na afronden van een opleiding.

3.2 Resultaten naar opleidingsniveau

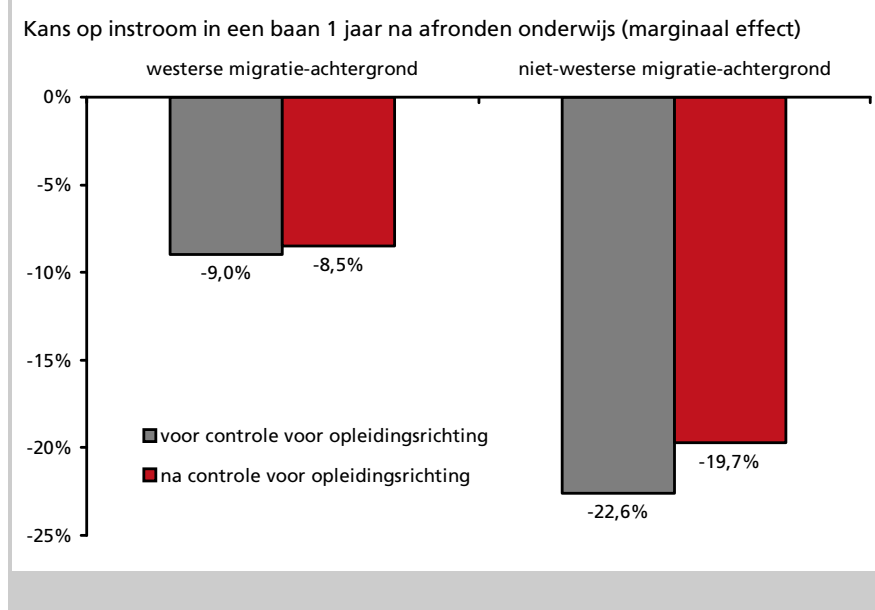
De opleidingsrichting kan op het ene opleidingsniveau een grotere of andere invloed hebben op het verschil tussen mensen met en zonder migratieachtergrond dan op het andere. Deze verschillen vallen weg in de modellen zoals gepresenteerd in paragraaf 3.1 omdat daar het gemiddelde effect over alle opleidingsniveaus is weergegeven. Daarom zijn de analyses ook geschat voor de vijf afzonderlijke opleidingsniveaus uit hoofdstuk 2.

mbo 2

In figuur 3.3 staan de marginale effecten (verschil in %-punt met mensen zonder migratieachtergrond) voor de modellen met en zonder opleidingsrichting voor mensen die een mbo 2 opleiding hebben afgerond. Op dit opleidingsniveau is het verschil voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond bijna 3,0%-punt kleiner (van -22,6%-punt naar -19,7%-punt) als rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Daarmee lijkt er op dit opleidingsniveau wel degelijk een indicatie te zijn dat door mensen met een niet-westerse migratieachtergrond vaker voor opleidingsrichtingen

wordt gekozen met minder gunstige baankansen. Het effect van studiekeuze is wel relatief beperkt: verreweg het grootste deel van de kleinere kans op instroom komt door andere factoren en blijft met 19,7%-punt relatief groot. Voor mensen met een westerse migratieachtergrond verandert de kans op instroom nauwelijks (het verschil is niet statistisch significant afwijkend van nul)¹⁰ op dit opleidingsniveau.

Figuur 3.3 Marginale effect in modellen met en zonder opleidingsrichting naar migratieachtergrond voor mbo 2

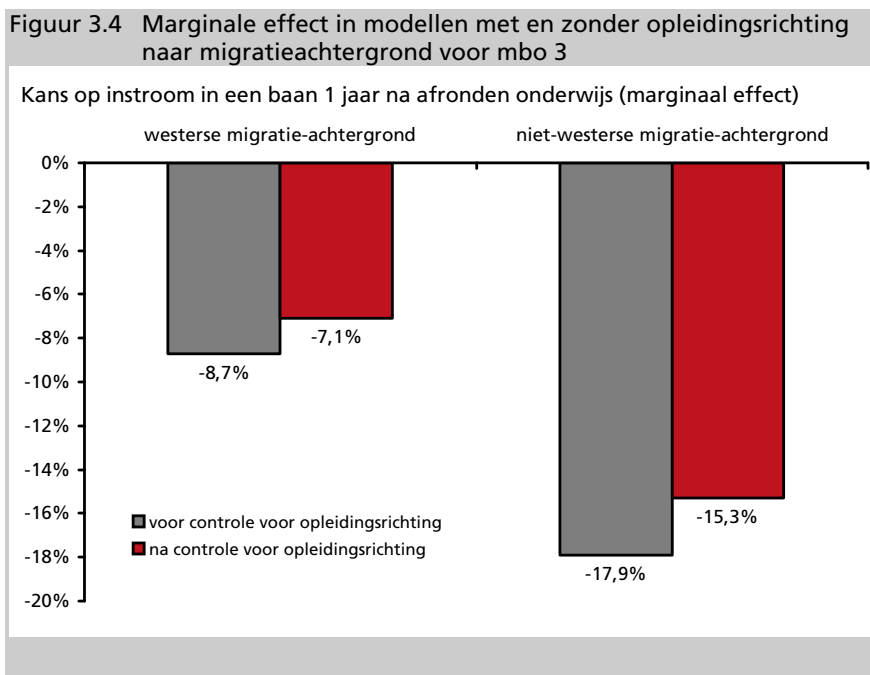

mbo 3

De analyses op mbo 3 niveau leveren vergelijkbare resultaten op (zie figuur 3.4). Het verschil tussen mensen met een niet-westerse migratieachtergrond en mensen zonder migratieachtergrond wordt kleiner als rekening wordt gehouden met de gekozen opleidingsrichting: het marginale effect daalt van 17,9%-punt naar 15,3%-punt. Daarmee lijken mensen met een niet-westerse migratieachtergrond ook op dit niveau vaker voor opleidingsrichtingen te kiezen met relatief ongunstige baankansen. Ook hier komt verreweg het

¹⁰ Daarbij is uitgegaan van een 90%-betrouwbaarheidsinterval rondom de schatting van het verschil uit het model met controle voor opleidingsrichting. Wanneer dit interval niet overlapt met de schatting van het verschil uit het model zonder controle voor opleidingsrichting, is sprake van een significant verschil.

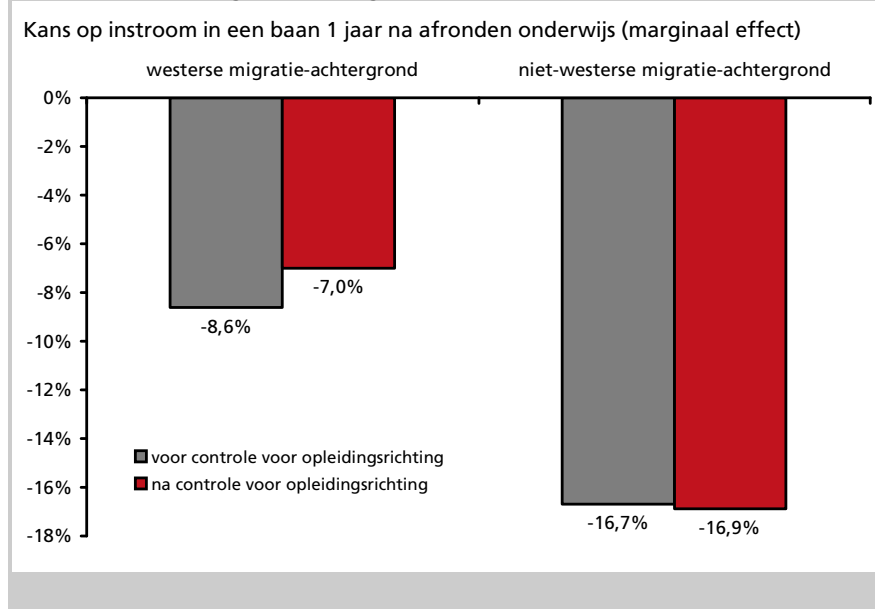
grootste deel van de kleinere kans door andere factoren. Voor mensen met een westerse migratieachtergrond wordt het verschil ook kleiner. Hoewel het effect van opleidingsrichting wat groter is dan bij mbo 2 zijn de onzekerheidsmarges dusdanig dat het verschil niet significant afwijkt van nul.

mbo 4

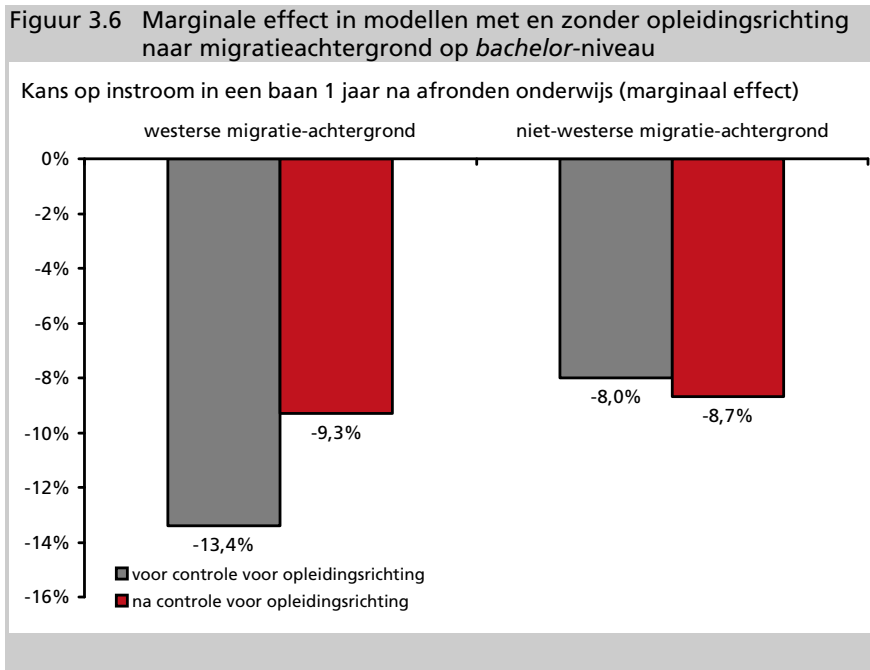
In figuur 3.5 staan de resultaten voor mensen die een opleiding op mbo 4 niveau hebben afgerond. Op dit niveau zijn er voor mensen met een westerse migratieachtergrond aanwijzingen dat er relatief vaak voor opleidingsrichtingen wordt gekozen met ongunstigere baankansen. Het verschil in de kans op instroom is in het model zonder opleidingsrichting 8,6%-punt en in het model met opleidingsrichting 7,0%-punt – een verschil van 1,6%-punt. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond is er nauwelijks verschil tussen het model zonder en met opleidingsrichting: het verschil in de kans op instroom bedraagt respectievelijk 16,7%-punt en 16,9%-punt.

Figuur 3.5 Marginale effect in modellen met en zonder opleidingsrichting naar migratieachtergrond voor mbo 4

Bachelor

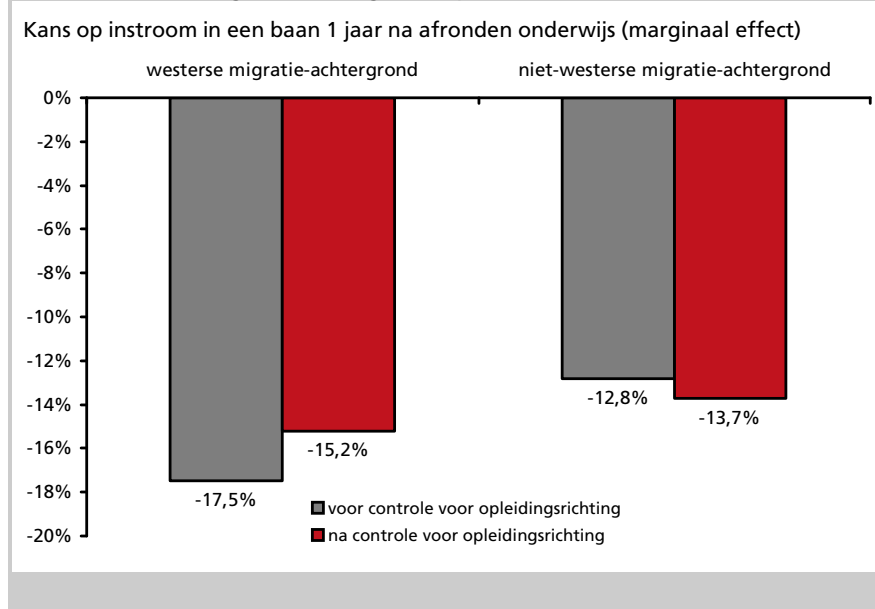
Figuur 3.6 laat de marginale effecten zien voor mensen die een opleiding op *bachelor*-niveau hebben afgerond. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond is het verschil in de kans op instroom ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond niet kleiner maar juist (significant) groter nadat er rekening is gehouden met de keuze voor opleidingsrichting: die neemt namelijk toe van 8,0% naar 8,7%. Dat impliceert dat op het hbo en WO (*bachelor*) mensen met een niet-westerse migratieachtergrond relatief vaak kiezen voor opleidingsrichtingen met relatief gunstige baankansen. Daarentegen lijken mensen met een westerse migratieachtergrond wel relatief ongunstig te kiezen: het verschil in de kans op instroom met mensen zonder migratieachtergrond daalt van 13,4%-punt naar 9,3%-punt.

Master of hoger

In figuur 3.7 staan de resultaten voor mensen mensen die een opleiding op *master*-niveau of hoger hebben afgerond. Het beeld is vergelijkbaar met dat van het *bachelor*-niveau. Het verschil met mensen zonder migratieachtergrond wordt kleiner voor mensen met een westerse migratieachtergrond als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Dit duidt erop dat mensen met een westerse migratieachtergrond vaker voor richtingen kiezen met relatief minder gunstige baankansen. Voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond geldt het omgekeerde: het verschil in de kans op instroom wordt juist groter nadat er rekening is gehouden met opleidingsrichting. De omvang van het verschil is echter niet dusdanig groot dat er sprake is van een statistisch significant verschil.

Figuur 3.7 Marginale effect in modellen met en zonder opleidingsrichting naar migratieachtergrond op *master*niveau

3.3 Totaalbeeld

Figuur 3.8 en 3.9 geven een samenvattend beeld van de resultaten uit de vorige paragraaf. Voor alle opleidingsrichtingen is het marginale effect van de modellen inclusief opleidingsrichtingen weergegeven in de grijze staven. Voor de opleidingsniveaus waar het marginale effect van de modellen met opleidingsrichting statistisch significant afweek van de modellen zonder opleidingsrichtingen is het effect van opleidingsrichting in de 'rode blokjes' weergegeven. Het rode blokje en de grijze staaf samen geven dan het marginale effect zonder het effect van opleidingsrichting. Daarmee wordt duidelijk op welke opleidingsniveaus de keuze voor bepaalde opleidingsrichtingen wel of niet een deel van de kleinere kans op instroom bepaalt en hoe groot dat effect is ten opzichte van andere factoren. Het rode blokje kan ook positief zijn (en staat dan boven de x-as), dit betekent dat het marginale effect zonder controle voor opleidingsrichting gunstiger uitviel dan na controle voor opleidingsrichting.

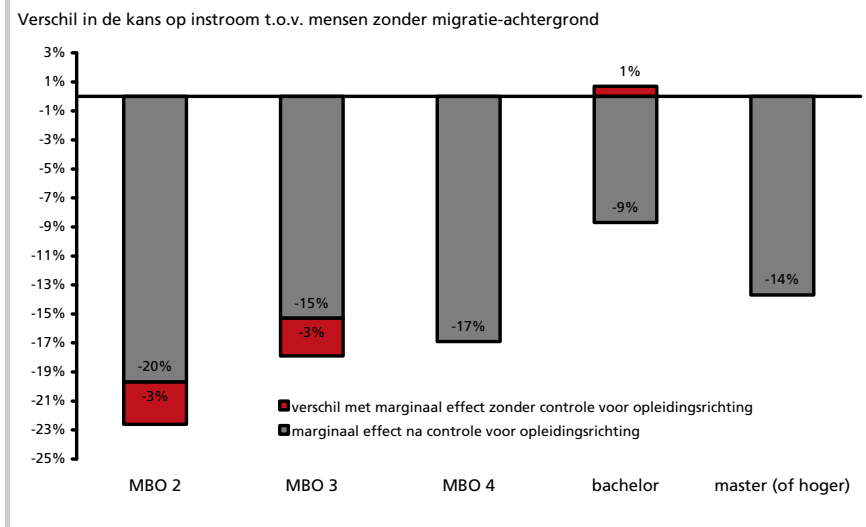
In figuur 3.8 wordt op die manier duidelijk dat, voordat opleidingsrichting aan het model wordt toegevoegd, de kans op instroom op mbo-niveau 2 23%-punt lager is voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond dan voor mensen zonder migratieachtergrond. Van deze 23%-punt komt 3%-punt voor rekening van de keuze voor bepaalde studierichtingen en 20%-punt voor rekening van andere factoren (die niet reeds in het model zijn opgenomen). Hiermee wordt duidelijk dat het grootste deel van de kleinere kans op instroom (namelijk 20%-punt) samenhangt met deze andere factoren (die onbekend zijn). Op mbo-niveau 3 is de kans op instroom vergeleken met mensen zonder migratieachtergrond in eerste instantie 18%-punt lager, waarvan 3%-punt samenhangt met keuze voor opleidingsrichting.

Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vooral op de lagere opleidingsniveaus (mbo 2 en 3) een kleinere kans op instroom - zowel vergeleken met mensen zonder migratieachtergrond als met mensen met een westerse migratieachtergrond. Daarnaast blijken zij op deze niveaus vaker voor richtingen te kiezen met minder gunstigere baankansen. In de modellen die geschat worden over alle opleidingsniveaus valt dit effect weg omdat er op bachelorniveau juist voor relatief 'gunstige' richtingen wordt gekozen. Omdat meer mensen op de hogere niveaus onderwijs volgen resulteert dit voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond in een netto (licht) positief effect van opleidingskeuze op de kans op instroom in het basismodel (met alle opleidingsniveaus, zie figuur 3.1 en 3.2).

Bij mensen met een westerse migratieachtergrond is het beeld exact omgekeerd. Hoewel de instroomkans op mbo 4 nog gunstig is vergeleken met mensen met een niet-westerse migratieachtergrond, is in het tertiair onderwijs (*bachelor* en *master*) de kans op instroom voor deze groep kleiner in vergelijking met mensen zonder migratieachtergrond, maar ook met mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat mensen met een westerse migratieachtergrond vanaf mbo-niveau 4 vaker voor richtingen kiezen met minder gunstige baankansen. Dat betekent dat het gevonden 'algemene' effect in het basismodel dus te herleiden is op de kleinere instroomkans en 'minder gunstige keuzes' op hogere opleidingsniveaus.¹¹

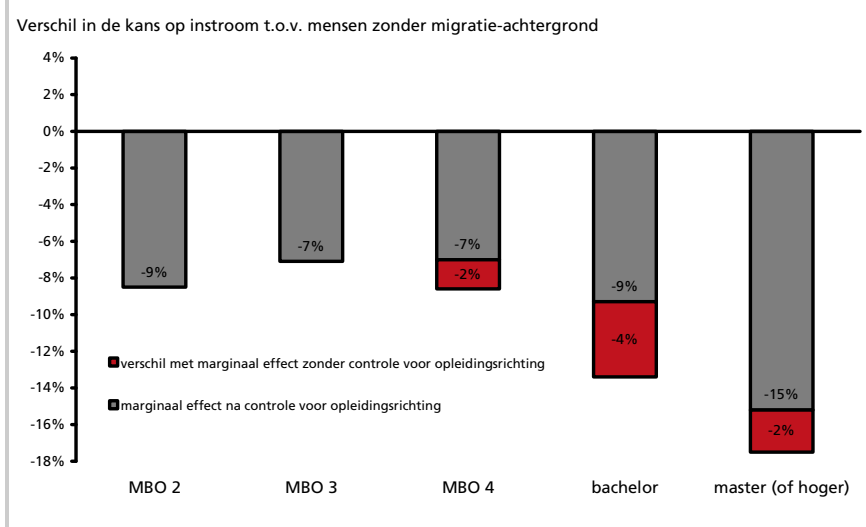
¹¹ Verdere robuustheidsanalyses wezen uit dat deze conclusies ook overeind blijven wanneer 'instroom' gedefinieerd wordt als instroom in een baan inclusief instroom als zzp-er.

Figuur 3.8 Verschil in de kans op instroom voor mensen met een niet-westerse migratieachtergrond naar opleidingsniveau

Alleen voor de opleidingsniveaus waarbij er sprake was van een significant verschil in het marginale effect van een niet-westerse migratieachtergrond is het verschil tussen de modellen met en zonder controle voor opleidingsrichting weergegeven

Figuur 3.9 Verschil in de kans op instroom voor mensen met een westerse migratieachtergrond naar opleidingsniveau

Alleen voor de opleidingsniveaus waarbij er sprake was van een significant verschil in het marginale effect van een westerse migratieachtergrond is het verschil tussen de modellen met en zonder controle voor opleidingsrichting weergegeven

4 Verschillen naar achtergrond, geslacht en regio

Het is mogelijk dat de gemiddelde effecten per opleidingsniveau verschillen naar specifieke deelgroepen (naar land of regio van herkomst) of geslacht. Om hier een beeld van te krijgen worden in dit hoofdstuk de resultaten gepresenteerd van modellen waarin onderscheid is gemaakt naar specifieke migratieachtergrond en geslacht. Daarnaast is gekeken of er arbeidsmarkt-regio's zijn waar dit effect zich sterker voordoet dan in andere regio's.

4.1 Onderscheid naar deelgroepen

In figuur 4.1 staat voor mbo 2 voor alle onderscheiden deelgroepen weergegeven wat het verschil is in de kans op instroom als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Daarbij is voor elke deelgroep het verschil in de kans op instroom ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond weergegeven op basis van de modellen inclusief opleidingsrichting. Voor de deelgroepen waarbij het verschil in de kans op instroom statistisch significant groter (of kleiner) is staat de omvang van dat verschil weergegeven met een rood blokje.¹²

Zo blijkt uit figuur 4.1 dat de kans op instroom op mbo-niveau 2 voor de tweede generatie mensen met een Marokkaanse achtergrond gemiddeld 26%-punt lager is dan voor iemand zonder migratieachtergrond als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Het effect van (de keuze voor) opleidingsrichting is 4%-punt. In de modellen waarin er geen rekening is gehouden met opleidingsrichting bedraagt de achterstand 30%-punt. Daarmee zijn er aanwijzingen dat deze deelgroep vaker kiest voor opleidingsrichtingen met minder gunstige baankansen. Andere deelgroepen waarbij dat het geval is zijn de tweede generatie met een Turkse en Surinaamse achtergrond en mensen met een Afrikaanse en overige niet-westerse achtergrond.

¹² Voor de andere deelgroepen is er ook sprake van een kleine afname in het verschil ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond. Dit impliceert dat er ook daar sprake van kan zijn dat er relatief vaak voor richtingen met ongunstigere baankansen wordt gekozen. De verschillen tussen het model met en zonder opleidingsrichting zijn voor deze deelgroepen echter klein en op basis van de in hoofdstuk 3 toegelichte test ook niet statistisch significant. Om die reden zijn deze niet weergegeven in de figuren in dit hoofdstuk.

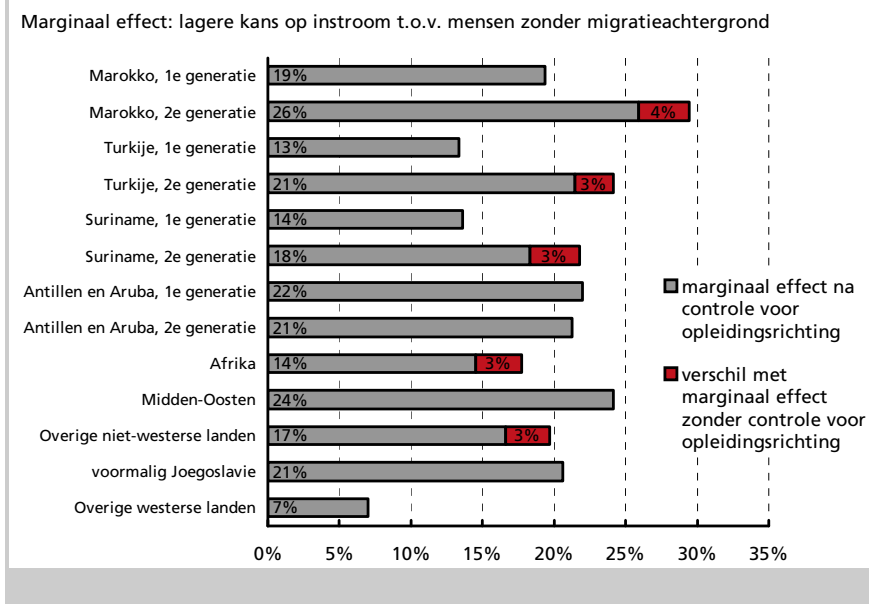
Op mbo-niveau 3 is er voor vrijwel dezelfde deelgroepen ook een significant verschil in de kans op instroom (ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond) tussen het model met en zonder opleidingsrichting (zie figuur 4.2). De tweede generatie met een Marokkaanse, Turkse en Surinaamse achtergrond lijkt gemiddeld vaker voor opleidingsrichtingen met ongunstigere baankansen te kiezen. Hetzelfde geldt voor mensen met een achtergrond in het Midden-Oosten. De invloed van de gekozen opleidingsrichting verklaart maar een relatief klein deel van de kleinere kans op instroom voor de verschillende deelgroepen. Andere factoren¹³ spelen een belangrijkere rol.

Figuur 4.3 laat de resultaten zien op *bachelor*-niveau. Een deel van de groepen die op een lager opleidingsniveau vaker kiezen voor richtingen met minder goede baankansen kiezen op dit niveau juist relatief vaak voor opleidingsrichtingen met goede baankansen. De kans op instroom voor de tweede generatie met een Marokkaanse achtergrond is in het model met opleidingsrichting 5%-punt lager dan voor mensen zonder migratieachtergrond. In het model zonder opleidingsrichting ligt dit 3%-punt lager (het 'rode blokje') en zou dat uitkomen op 2%. Ook voor de eerste generatie met een Marokkaanse achtergrond en de tweede generatie met een Turkse achtergrond zijn er aanwijzingen dat er relatief vaak voor richtingen met relatief gunstige baankansen wordt gekozen. Andere deelgroepen lijken juist relatief vaker voor richtingen met minder gunstige baankansen te kiezen; het gaat dan om mensen met een achtergrond in het Midden-Oosten en een overig niet-westerse en westerse migratieachtergrond.

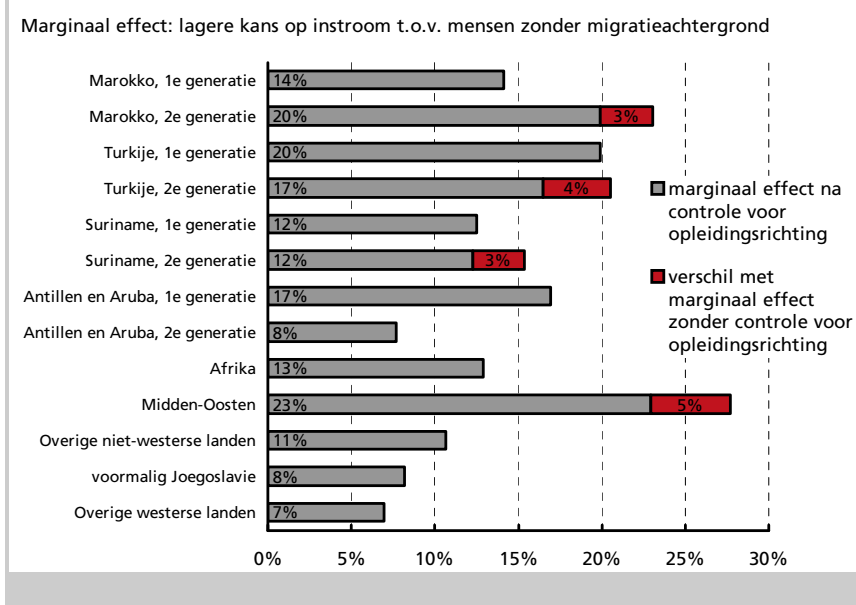
Op het mbo 4 en *master*-niveau blijkt dat er alleen bij de deelgroep met een overige westerse migratieachtergrond sprake is van een kleiner wordend verschil in de kans op instroom als opleidingsrichting wordt meegenomen. Om die reden zijn er geen figuren voor deze twee opleidingsniveaus opgenomen.

¹³ Zie voor een overzicht hoofdstuk 2 in *Kansen bekeken*.

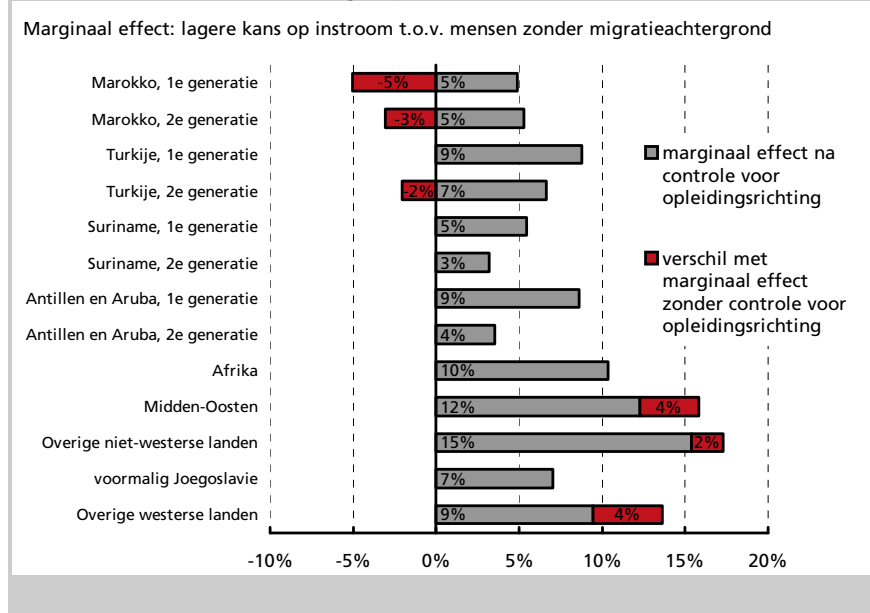
Figuur 4.1 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar verschillende deelgroepen – mbo 2

Figuur 4.2 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar verschillende deelgroepen – mbo 3

Figuur 4.3 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar verschillende deelgroepen – *bachelor*

4.2 Verschillen naar geslacht

Het is denkbaar dat het vooral mannen of vrouwen met een bepaalde migratieachtergrond zijn die relatief vaak voor studierichtingen met gunstige of juist minder gunstige baankansen kiezen. Om dat te testen zijn er per opleidingsniveau modellen geschat met een onderscheid naar geslacht en (westerse of niet-westerse) migratieachtergrond. In figuur 4.4 staan de marginale effecten van het model op mbo-niveau 2 inclusief opleidingsrichting. De referentiecategorie zijn mensen zonder migratieachtergrond van hetzelfde geslacht.

Bij zowel mannen als vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond speelt de opleidingsrichting een rol bij de kans op instroom. Voor beide deelgroepen is het verschil met de modellen zonder opleidingsrichting 3%-punt en significant. Dit betekent dat er dus niet een specifiek geslacht is (binnen de mensen met een niet-westerse migratieachtergrond) waarvoor de opleidingskeuze een grotere rol speelt in de kans op instroom.

Ook op mbo-niveau 3 kiezen zowel mannen als vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond vaker voor richtingen met een minder gunstige baankans (zie figuur 4.5). Voor zowel mannen als vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond is de kans op instroom na controle voor gekozen opleidingsrichting groter. Omdat vrouwen zonder migratieachtergrond ook voor opleidingen met een minder gunstige baankans kiezen is het marginale effect van een niet-westerse migratieachtergrond voor vrouwen kleiner (-2%-punt) dan voor mannen met een niet-westerse migratieachtergrond (-4%-punt).

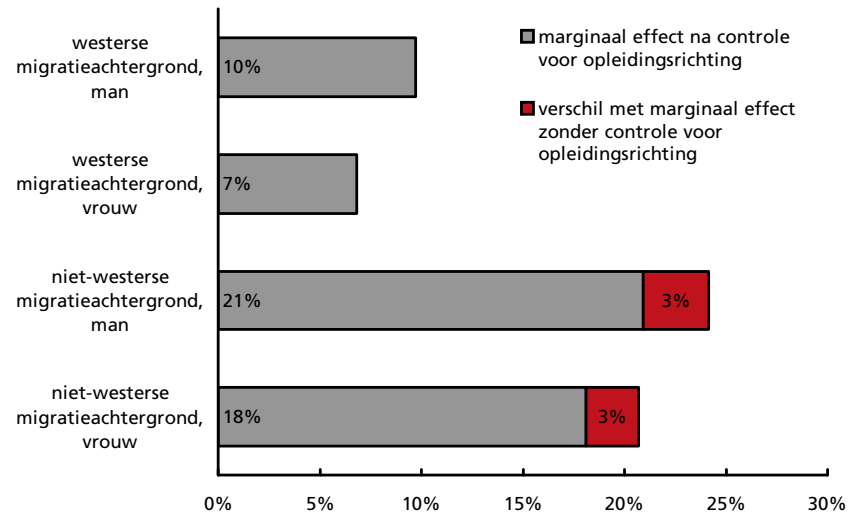
Er blijkt alleen een significant verschil te zijn voor vrouwen met een westerse migratieachtergrond op mbo-niveau 4 tussen de modellen met en zonder opleidingsrichting (figuur 4.6). Dat impliceert dat het gevonden effect voor mensen met westerse migratieachtergrond (zie hoofdstuk 3) vooral samenhangt met vrouwen met een westerse migratieachtergrond die mogelijk vaker voor richtingen kiezen met ongunstigere baankansen.

Op *bachelor*-niveau (figuur 4.7) wordt zowel voor mannen als vrouwen met een westerse migratieachtergrond het verschil in de kans op instroom ten opzichte van een mensen zonder migratieachtergrond significant kleiner in de modellen waarin opleidingsrichting is opgenomen. Beide groepen lijken relatief vaak richtingen te kiezen met minder gunstige baankansen en dat effect is bij vrouwen wat groter dan bij mannen. Voor mannen met een niet-westerse migratieachtergrond geldt het omgekeerde; het verschil in de kans op instroom wordt juist groter als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Dat impliceert dat zij juist vaak voor richtingen met relatief gunstige baankansen kiezen.

Ook op *master*-niveau (figuur 4.8) geldt dat voor mannen met een niet-westerse migratieachtergrond; het verschil in de kans op instroom wordt groter als er rekening wordt gehouden met opleidingsrichting. Dit is een indicatie zij ook op dit niveau vaker kiezen voor richtingen met relatief gunstige baankansen. Voor vrouwen met een westerse migratieachtergrond geldt het omgekeerde; het verschil in de kans op instroom wordt kleiner als opleidingsrichting wordt toegevoegd aan het model. Dat is een indicatie dat zij vaker voor richtingen lijken te kiezen met een ongunstigere baankans.

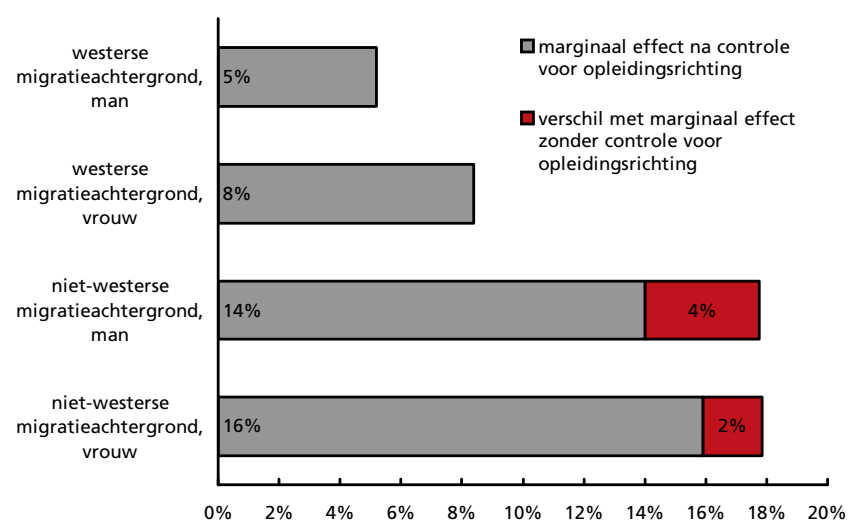
Figuur 4.4 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar geslacht – mbo 2

Marginaal effect: lagere kans op instroom t.o.v. hetzelfde geslacht zonder migratieachtergrond

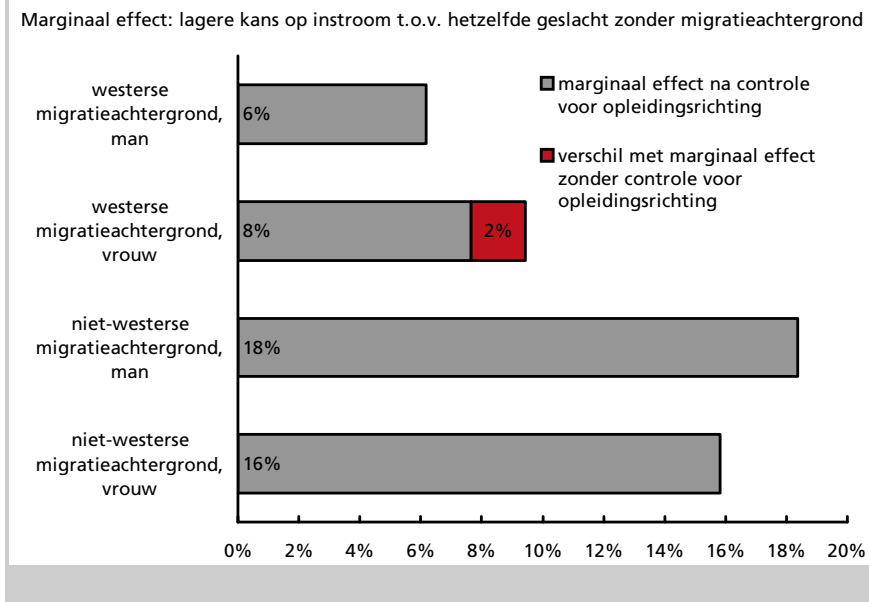

Figuur 4.5 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar geslacht – mbo 3

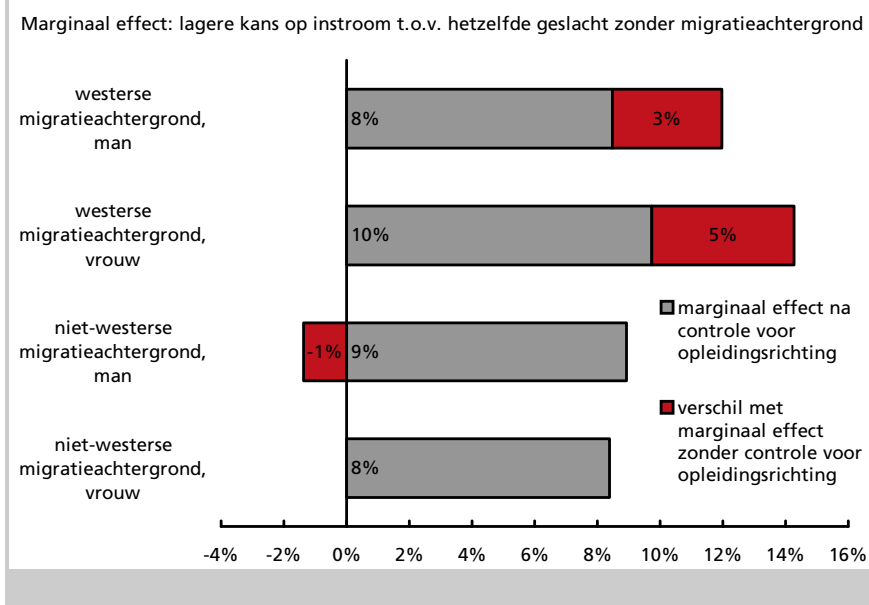
Marginaal effect: lagere kans op instroom t.o.v. hetzelfde geslacht zonder migratieachtergrond

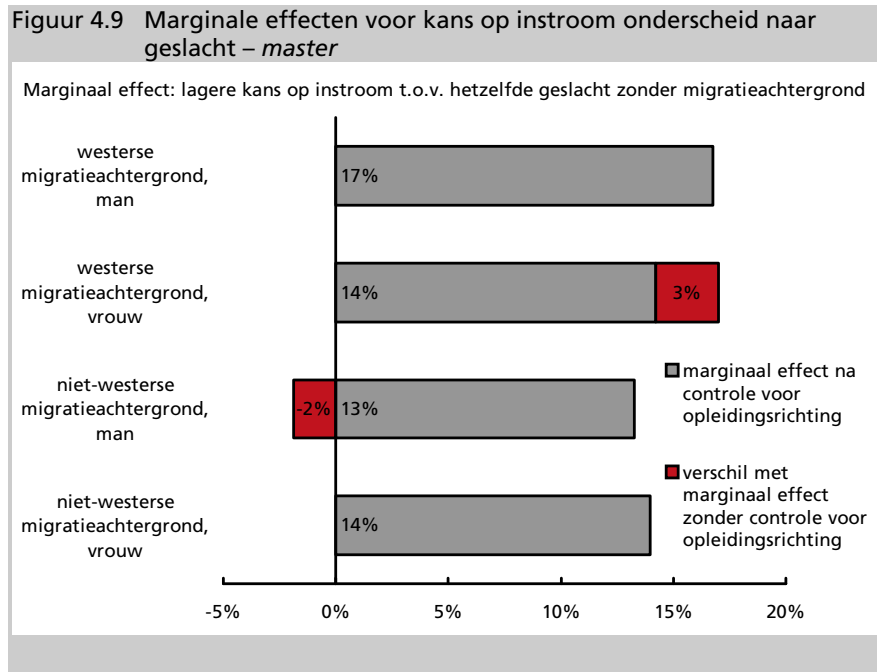

Figuur 4.6 Marginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar geslacht – mbo 4

Figuur 4.7 Maginale effecten voor kans op instroom onderscheid naar geslacht – bachelor

4.3 Verschillen naar regio

Om een beeld te krijgen van mogelijk regionale verschillen in de mate waarin de gekozen opleidingsrichting een rol speelt, is er voor elke arbeidsmarktregio een apart model geschat. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar mensen zonder migratieachtergrond, met een westerse en met een niet-westerse migratieachtergrond. De resultaten geven in theorie een beeld van de mate waarin mensen met een migratieachtergrond in een bepaalde regio vaker kiezen voor richtingen met een grotere of kleinere kans op een baan dan mensen zonder migratieachtergrond.

Er zijn verschillende redenen waarom de resultaten met terughoudendheid moeten worden geïnterpreteerd. Het aantal observaties per regio is namelijk in veel gevallen relatief klein waardoor er geen model per opleidingsniveau voor elke regio kan worden geschat.¹⁴ Om toch enigszins rekening te kunnen

¹⁴ Ook wanneer per opleidingsniveau een model wordt geschat, waarin migratieachtergrond en arbeidsmarktregio als interactievariabele zijn opgenomen, blijven de hiernavolgende conclusies gelijk.

houden met verschillen tussen opleidingsniveaus zijn in de modellen met opleidingsrichting alle onderscheiden opleidingsrichtingen gekruist met opleidingsniveaus. Daarmee wordt ondervangen dat bijvoorbeeld een studierichting als bedrijfskunde of bedrijfseconomie op het WO een andere baankans heeft dan op mbo 2 of mbo 3. De resultaten weerspiegelen steeds het gemiddelde over alle opleidingsniveaus en -richtingen in een regio. Als mensen met een migratieachtergrond op het ene opleidingsniveau vaker voor richtingen kiezen met gunstigere baankansen en op het andere opleidingsniveau juist voor richtingen met ongunstigere baankansen kan het zo zijn dat er geen of nauwelijks effecten worden gevonden. Bovendien zorgt het lage aantal observaties ervoor dat de onzekerheidsmarges van de schattingen groter worden. Hierdoor kan niet met zekerheid worden gesteld dat de gevonden verschillen in het marginale effect voor mensen met een migratieachtergrond tussen het model met en zonder opleidingsrichting statistisch significant van elkaar afwijken.

Daarmee is het lastig om de resultaten eenduidig te interpreteren. Uit de modellen blijkt dat voor verreweg de meeste regio's er weliswaar een effect is maar dat dit zelden significant is. In hoeverre dat het gevolg is van het geringe aantal observaties of (de afwezigheid van) daadwerkelijke regionale verschillen in de keuze voor opleidingsrichtingen is hierdoor lastig te bepalen. Bovendien is er geen algemeen effect van opleidingskeuze in steden (versus niet-steden) of de centraal gelegen regio's (versus meer perifeer gelegen regio's). Daarmee lijkt de hoofdconclusie toch vooral te zijn dat er geen eenduidige aanwijzingen zijn dat de relaties die voor Nederland als geheel worden gevonden zijn terug te voeren zijn op specifieke (typen) regio's, of dat de gevonden effecten in sommige regio's sterker spelen dan in andere.

Bijlage: opleidingsrichtingen en opleidingsniveau**Tabel B1 Onderzoekspopulatie naar opleidingsniveau en -richting**

Opleidingsrichting	mbo 2	mbo 3	mbo 4	BSc	MSc
Leraren algemeen			4634	21.833	5332
Leraren lichamelijke opvoeding	926	1443	1746	3647	
Leraren kunst en expressie				2553	105
Leraren overig				6052	2437
Sociale wetenschappen				12.108	23.101
Communicatie			718	11.690	4458
Kunst, expressie en toegepaste kunst	521	648	4600	13.245	2958
Mediadesign	209	206	6701	93	247
Communicatie(-media), informatie	311	1033	737	4680	
Talen en taalwetenschap				2172	3850
Geschiedenis, godsdienstwetenschap en overige humaniora				2194	3032
Handel	5901	6721	12.471	14.493	
Administratie en secretariaat	3282	2973	10.162	3017	2020
Management			157	11.256	9726
Economie + bedrijfseconomie	15	33	2924	6515	4832
Commercieel overig		1410	3630	4207	2632
Arbeidsorganisatie en personeel		14	674	6394	1491
Econometrie + economie en ICT				5173	1649
Recht			62	3227	10.481
Openbare orde, veiligheid	5527	730			37
Openbaar bestuur		13	751	1890	4240
Juridisch en bestuurlijk overig		56	1008	1541	423
Informatica	1179	2626	4428	4698	1232
Wis- en natuurwetenschap overig	18	199	1325	3755	4622
Bouw en installatietechniek	6876	10.032	8834	6653	2453
Metaalbewerking, werk- en voertuigbouwkunde	6521	6020	8356	4577	539
Elektrotechniek	1816	1612	2284	2607	1095
Techniek overig	1269	1848	8191	7350	4292
Dierenteelt, -verzorging en -geneeskunde	1808	3075	5701	1756	782
Agrarisch en milieu overig	2993	3564	3071	3389	1332
Sociale dienstverlening		13.307	19.336	27.999	64
Verpleging, verzorging		4217	10.602	10.280	316
Huishoudkunde, reiniging	9321	6903	1129	4409	
Geneeskunde, tandheeskunde			4764	1611	6807
Therapie, voeding en diëtetiek				12.904	529
Lichaamsverzorging	1324	8167	1794		
Gezondheidszorg overig	18	223	5838	3881	7302
Toerisme, vrijetijdsbesteding, recreatie en sport	308	1190	7135	8703	252
Horeca	3829	3240	6157		
Transport en logistiek, T&L overig	5033	2298	3280	3179	521
Horeca, toerisme, transport overig	184	344	31	6486	
Algemeen onderwijs / niet-gespecificeerd			12	102	16
Totaal	59.202	84.177	153.262	252.323	115.217